

Nina Björk är författaren och litteraturvetaren som lite motvilligt tar plats i det offentliga. Hennes tankar rör den moderna människan. Vilka är vi och vad gör vi tillsammans.

**Nina Björk – systemkritiker som funderar över människans villkor.**



**”Jag saknar en diskussion om vilka vi ska vara”**

**L**ite innan gudstjänsttid på söndagarna kan man ibland höra Nina Björks kritiker i P3s Godmorgon, världens ”Söndagens predikan”, säger vännen till mig ibland.

Det är uppskattning i det omdömet. Jag försöker förklara det när jag träffar Nina Björk i ett varmt Land. Hon kommer på cykel till ett café som knappt har öppnat, tar en grekisk sallad och visar sig vara en motvillig predikant.

– Jag får väl inse att det är så jag talar, lite uppfosande, men jag skulle hellre vilja att det kändes som en analys. När jag blev inbjuden av Svenska kyrkan att predika första maj trodde jag först att det var ironiskt.

Om ”predikant” är oöversättligt är ”profet” kanske för stort, men sig så här då: Nina Björk ställer sig lite bredvid, på de plats där hon ser mönster som tas för givna, och som därför blivit osynliga.

**HON OJORDRE** Det när hon skrev den svenska 90-talsfeminismens grundkurs Under det rosa täcket. Likaså när hon med en söndagskolumn i Dagens Nyheter 2006 startade en debatt om dagis. Sena barn betalar för våra karriärer och tillväxtledet med långa dagar på dagis, skrev Nina – och fick underkänt i feministen av gamla beundrare. Av andra kallades hon ”full utlösningssocialist”.

– Jag blev lite ledsen för att en del inte tyckte att jag får vara med i den feministiska rörelsen, säger hon, men tillägger att hon inte känner sig utsluten nu.

Det provocerande var nog mest att en hon påstod att en väg var mer rätt än en annan. Hon fortsätter med det – och får fler omdömen som ”moralist” och ”konservervålv”.

– Ja ... om man är moralist när man har en moral och uttrycker den är jag väl det. Fast jag tycker att det betyder att man förfas sig över en enskild människas val, utan att koppla till sammanhanget, säger hon, lite prövande.

– Och är man konservativ för att man tänker att något har gått förlorat i moderniteten så är jag väl konservativa drag. Men om det är bra eller dåligt måste man väl diskutera. Något kanske var bättre förr?

Och, lägger hon till: vi får ju pekpinnar hela tiden, ”på osynliga vägar”: i medier, reklam och politisk pekars rätt och fel ut, väldigt samstämt och odelstärkt. Denna konsensus är en bakgrund till den bok Nina nu skriver på.

– Från början skulle den handla om drömmar. Speciellt i barnprogram uppmuntrar man alltid: du kan bli vad som helst, inget säger att du inte kan bli postmästare. Samtidigt är det ... inte förbudet, för så fungerar det inte i vårt samhälle, men

det är onöjligt att tro på kollektiva drömmar. Allt är möjligt för den enskilde, inget för en grupp, ett land, en värld.

**UTOM DA JUST DET MAN** redan är översens om. Som att tillväxt och arbetslinje, konkurrens och konsumtion är det viktiga och rätta. De idealen, menar Nina, hänger ihop med en instrumentellt syn på människorna, där sällrare lär sig behandla kunder som vänner och både elever och städning blir till varor att tjäna pengar på. Nu handlar nog boken mer om detta, vad som händer när människan inte är ett mål i sig.

– Det jag saknar är en diskussion om vilka vi ska vara. För politik handlar ju om det, och om vilket samhälle vi vill ha.

”Vilka vi ska vara.” Det låter lite predikant. Kanse för att vi är så ovana vid att politisk diskussion använder sådana ord.

– Religionen är ju däremot ett reservat där det spröcket har en naturlig plats. Och det finns en grundimpuls, en mänsklighet i oss som säkrigenom och ställer de frågorna, i vår närhet. Det är bra, men vägen från frågorna till den gemensamma handlingen saknas.

**PÅ LANDET HOS MINA FÖRÄLDRA** hänger en affisch, från en kalender som gavs ut inför folkröstningen om kärnkraft, tror jag. ”Välte är ofta sämre”, står det – lite pessimistiskt kanske, men frågan är viktig: har vet vi vad som är bra? Vem formulerar det? Vi borde göra det tillsammans, menar Nina Björk – och vi borde tala samning om förutsmåttarna, också när de är begränsade.

– Modernitetens frihet var inte riktigt sann. Det fanns en gräns, människan är inte så suverän, men hos oss är friheten så grundläggande att det kan vara svårare att höra att man inte är fri.

På sätt och vis är det enkelt: individen



**Nina Björk**  
Ålder: 43 år  
Yrke: Författare, litteraturvetare, scribent.  
Aktuell: ofta, med kroniker i Godmorgonvärdens och januari i Ekono. In januari fick hon Expressens Björn Nilsson-pris.

**Familj:** man, två barn, mamma, två storsystrar.  
**Motto:** ”För var det bättre lyssna till den sträng som brast än aldrig späna en bård. Men det var när jag var ung och ökade.”

**TUNGT JO SVÄRSMÅLT** med ”objektiva sanningar”? Kanse. Men vad som är sant kan förstas diskuteras. Det är just det: diskussion om det gemensamma snarare än separata konsumentval. Igens vilka ska vi vara – konsument eller medborgare?

– Jag ser mig som systemkritiker, och när jag är ute och pratat träffar jag många som är trötta på vad man värderar i det här samhället, ganska många säger sådär ”jag trodde jag var ensam om att tänka så”, berättar Nina.

Hon tvekar när jag frågar vad den respsosen beror på. Kanse är det konkretionen – hon börjar sina resonemang i berättelser om sånt hon ser. Kanse är det att hon inte kastar värdeord på andra utan att förklara vad hon menar. ”Ett ord som gäbbar” är inte ett argument.

Hurummer det sig att du, som litteraturvetare, slysslar med de här frågorna?

– Ja ... när jag började läsa litteraturvetenskap ville jag vara som Horace Engdahl, apolitisk, skarp och fin. Men jag blir alltid mer Göran Greider än Horace, och om det inte fick säga något om det jag mår dåligt av skulle jag må mycket sämre. Fast ju mer jag är med i offentligheten, ju mer försöker jag att inte tänka på att jag är där. För annars kommer inte min röst att klinga så rent när jag predikar, säger Nina Björk, och skrattar.

skapar inte sig själv, till exempel, en mänsklig måste under lång tid tas om hand, för att alls överleva. ”Fast jag valde faktiskt mina föreläsare”, försöker jag, och Nina replikerar skratrande ”visst, jag är inget offer”. Fast det är vi ju – eller i alla fall begränsade av våra förutsmåttningar.

Hon exemplifierar med klimatförändringarna – dem kan man inte välja bort genom att trycka att de inte finns. Problemet är att vilka ekonomiska system inte klarar av att vara klimatproblemet på allvar – ”blutar vi konsumera och blåsar på ekonomin”. Dessutom vägar konsumtionen på att vi odlar begäret efter mer, och när begäret får status som ”behov” har den individuella känslan blivit utgångspunkt – och ens egen mångfald för avfärdad kunskap. ”En kultur som odlar begäret som livstvil får svårt att samtidigt högkorta en objektiv sanning, eftersom en sådan kultur måste sätta den enskilda individens känsla i främsta rummet”, skrev Nina i en text i Dagens Nyheter, utifrån ett läkarbesök som slutade med att läkaren lämnade över till henne själv att avgöra behandlingen.

**FAMILJ** man, två barn, mamma, två storsystrar.  
**Motto:** ”För var det bättre lyssna till den sträng som brast än aldrig späna en bård. Men det var när jag var ung och ökade.”

Hon tvekar när jag frågar vad den respsosen beror på. Kanse är det konkretionen – hon börjar sina resonemang i berättelser om sånt hon ser. Kanse är det att hon inte kastar värdeord på andra utan att förklara vad hon menar. ”Ett ord som gäbbar” är inte ett argument.

Hurummer det sig att du, som litteraturvetare, slysslar med de här frågorna?

– Ja ... när jag började läsa litteraturvetenskap ville jag vara som Horace Engdahl, apolitisk, skarp och fin. Men jag blir alltid mer Göran Greider än Horace, och om det inte fick säga något om det jag mår dåligt av skulle jag må mycket sämre. Fast ju mer jag är med i offentligheten, ju mer försöker jag att inte tänka på att jag är där. För annars kommer inte min röst att klinga så rent när jag predikar, säger Nina Björk, och skrattar.

DAVID BERGLUND / text  
RICHARD HOLMBERG / foto



**Vad värderar vi högst? Att vara konsument eller medborgare. Det emsänds eller det gemensamma. En frågeställning som slysslättar Nina Björk.**